

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 736/2016-41

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 5. decembra 2017 v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Brňáka a zo sudkýň Jany Baricovej a Marianny Mochnáčovej vo veci sťažnosti mesta Bardejov, Radničné námestie 16, Bardejov, zastúpeného advokátkou JUDr. Elenou Ľalíkovou, Podbrezovská 9710/34, Bratislava, vo veci namietaného porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Cdo 108/2015 z 28. júna 2016 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo mesta Bardejov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Cdo 108/2015 z 28. júna 2016 **p o r u š e n é b o l i .**

2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Cdo 108/2015 z 28. júna 2016 **z r u š u j e** a vec mu **v r a c i a** na ďalšie konanie.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky je p o v i n n ý uhradiť mestu Bardejov trovy právneho zastúpenia v sume 545,68 € (slovom päťstoštyridsaťpäť eur a šesťdesiatosem centov) na účet ich právnej zástupkyne JUDr. Eleny Ľalíkovej, Podbrezovská 9710/34, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Sťažnosti mesta Bardejov vo zvyšnej časti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. I. ÚS 736/2016-27 zo 30. novembra 2016 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť mesta Bardejov (ďalej aj „sťažovateľ“), ktorou namieta porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 1 Cdo 108/2015 z 28. júna 2016 (ďalej aj „rozhodnutie najvyššieho súdu“).

2. Podľa rozvrhu práce ústavného súdu na obdobie od 1. marca 2016 do 28. februára 2017 I. senát ústavného súdu rozhodoval v zložení: predseda senátu Milan Ľalík a sudkyňa Marianna Mochnáčová a sudca Peter Brňák. Na základe oznámenia podaného sudcom Milanom Ľalíkom o dôvodoch vylúčenia z výkonu funkcie sudcu v tejto veci bol uznesením sp. zn. II. ÚS 805/2016 z 27. októbra 2016 sudca Milan Ľalík vylúčený z konania a rozhodovania vo veci. Na základe čl. III vtedy platného rozvrhu práce ústavného súdu namiesto vylúčeného predsedu I. senátu ústavného súdu rozhodovala o sťažnosti

predsedníčka III. senátu Jana Baricová. Na základe teraz platného rozvrhu práce ústavného súdu (od 1. marca 2017 do 28. februára 2018) je predsedom I. senátu Peter Brňák.

3. Z obsahu sťažnosti a k nej pripojených príloh vyplýva, že na Okresnom súde Bardejov (ďalej len „okresný súd“) sa pod sp. zn. 7 C 437/1999 viedlo konanie o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam a ich vydanie (nachádzajúcich sa v k. ú. [REDACTED], zapísaných na [REDACTED] ako parcela [REDACTED] a na nej stojaci dom [REDACTED]) na základe žaloby podanej žalobcami z 4. novembra 1992.

4. V poradí prvý rozsudok okresného súdu z 23. októbra 2002, ktorým bola žaloba zamietnutá, Krajský súd v Prešove (ďalej len „krajský súd“) zrušil.

V poradí druhým rozsudkom z 28. septembra 2011 okresný súd určil, že sporné nehnuteľnosti patria do dedičstva po vlastníkoch zapísaných v pozemnoknižnej vložke [REDACTED] - [REDACTED], [REDACTED], v podiele 2/8, [REDACTED] v podiele 1/8 a [REDACTED] v podiele 2/8. V prevyšujúcej časti okresný súd žalobu zamietol s tým, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov prvostupňového a odvolacieho konania. Na odvolanie žalovaného (sťažovateľa) proti určovaciemu výroku krajský súd zrušil aj v poradí druhý rozsudok okresného súdu.

Okresný súd v poradí tretím rozsudkom z 3. októbra 2013 žalobu zamietol s odôvodnením, že žalobcovia neunesli dôkazné bremeno a nepreukázali svoje nároky týkajúce sa vlastníctva predmetných nehnuteľností. Krajský súd rozsudkom sp. zn. 21 Co 79/2014 z 26. februára 2015 zmenil rozsudok okresného súdu z 3. októbra 2013 tak, že určil podielové spoluvlastníctvo žalobcov a určil, že predmetné nehnuteľnosti patria do dedičstva po zomrelých - [REDACTED] v podiele 2/8, [REDACTED] v podiele 1/8, [REDACTED] v podiele 2/8 a [REDACTED] v podiele 1/8. V prevyšujúcej časti rozsudok potvrdil.

5. Odvolací súd vychádzal zo skutkových zistení súdu prvého stupňa, ale dospel k inému právnomu záveru, a to že oprávnené osoby napriek tomu, že im zanikol nárok podľa reštitučných zákonov, sa môžu určovacou žalobou domáhať určenia vlastníctva k nehnuteľnostiam, keďže „zanik práva oprávnenej osoby podľa zákona číslo 87/1991 Zb.

márnym uplynutím lehoty ustanovenej v § 5 ods. 4 neznamená aj zánik jej vlastníckeho práva v situácii, keď povinnej osobe na rozdiel od oprávnenej osoby nesvedčí žiaden nadobúdaci titul k nehnuteľnostiam“. V tejto súvislosti ďalej uviedol, že *„[k] zabratiu majetku, ktorého žalobcovia boli podielovými spoluvlastníkmi, došlo v roku 1957 štátom bez právneho dôvodu“.* Zároveň dodal, že existencia osobitnej právnej normy nevylučuje použitie všeobecnej právnej normy za stavu, že sú splnené podmienky na jej použitie.

6. Podľa sťažovateľa odvolací súd okrem iného opomenul skutočnosť, že žalobcovia nenapadli výrokovú časť rozsudku okresného súdu, ktorou bola žaloba právoplatne zamietnutá. Taktiež včasnému uplatneniu reštitučného nároku žalobcom nebránila žiadna objektívna skutočnosť. Proti rozsudku krajského súdu podal sťažovateľ dovolanie okrem iného z dôvodu, že odvolací súd sa nezaoberal aktívnou vecnou legitimáciou žalobcov, vo veci nevykonal dokazovanie, v dôsledku čoho vydal prekvapujúce rozhodnutie. V tejto súvislosti sťažovateľ uviedol: *„Nevyhnutnou náležitosťou žaloby o určenie, že vec patrí do dedičstva po neb. poručiteľovi, je uvedenie právneho predchodcu žalobcu, či, kedy a kde zomrel /vyžaduje sa presný dátum/, s uvedením dedičského spisu po zomrelom, ktorým sa vykoná dôkaz a až tak sa zistia osoby, ktorí ako dedičia po zomrelých pžkn. /spolu/vlastníkoch prichádzajú do úvahy ako účastníci a s ktorými potom musí súd aj konať ako s univerzálnymi sukcesormi poručiteľa. Účastníci na jednej alebo druhej procesnej strane vytvárajú totiž v konaní nevyhnutné /nútené/ procesné spoločenstvo podľa § 91 ods. 2 OSP, pretože rozsudok súdu je záväzný len pre tých, ktorí boli účastníkmi konania /§ 159 ods. 2 OSP/... Pokiaľ sa konania nezúčastnia všetci nerozluční spoločníci podľa § 91 ods. 2 OSP, nemôže byť návrhu vyhovené pre nedostatok vecnej legitimácie vyplývajúcej z hmotného práva... Odvolací súd bez rozhodnutia o pripustení vstupu ďalších účastníkov do konania podľa § 92 ods. 1 OSP konal s osobami, u ktorých nemal spoľahlivo zistené, či ide o všetkých do úvahy prichádzajúcich právnych nástupcov po zomrelých predchodcovi), u ktorých nemal zistený ani deň ich úmrtia, a u ktorých nie je zistiteľné, či vôbec mali ku dňu vyhlásenia rozsudku spôsobilosť byť účastníkom konania a kde vlastne títo bývali, ako keby išlo o žalobcov, ktorí sú na neznámom mieste.“* Najvyšší súd dovolanie sťažovateľa zamietol, pretože ho považoval za nedôvodné.

7. Sťažovateľ je toho názoru, že rozhodnutie krajského súdu je protiústavné, pretože svoje rozhodnutie založil na novom právnom názore bez toho, aby sťažovateľa s týmto názorom vopred oboznámil a umožnil mu tak reálne uplatniť svoje námietky. Navyše, rozhodoval o tej časti nároku, ktorá bola v dôsledku toho, že ju žalobcovia nenapadli opravným prostriedkom, právoplatná. Odôvodnenie rozhodnutia najvyššieho súdu, ktorý sa stotožnil so závermi odvolacieho súdu bez toho, aby uviedol vlastné úvahy, ktoré ho viedli k potvrdeniu správnosti napadnutého rozhodnutia, považuje sťažovateľ za nedostatočne odôvodnené a v rozpore s čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

8. Vzhľadom na uvedené sťažovateľ žiada, aby ústavný súd prijal jeho sťažnosť na ďalšie konanie, aby konštatoval, že napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu bolo porušené jeho základné právo na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivý súdny proces zaručené v čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy, aby ústavný súd zrušil napadnuté rozhodnutie a vec vrátil na ďalšie konanie a rozhodnutie najvyššiemu súdu a aby mu priznal úhradu trov konania.

9. Najvyšší súd sa na základe výzvy ústavného súdu vyjadril k sťažnosti podaním sp. zn. KP 3/2016-75, Cpj 32/2016 z 10. novembra 2016. Vo svojom vyjadrení najvyšší súd zotrval na svojom názore vyslovenom v odôvodnení napadnutého rozhodnutia, a to že nedošlo k zásahu do ústavných práv sťažovateľa. Napadnuté rozhodnutie najvyššieho súdu nie je možné považovať za svojvoľné alebo zjavne neodôvodnené, resp. za také, ktoré by popieralo zmysel práva na spravodlivé súdne konanie a na súdnu ochranu. Nie je pravdou, že najvyšší súd nereagoval na námietky dovolateľa, resp. že reagoval na predmetné námietky len odkazom na správnosť záverov odvolacieho súdu. Najvyšší súd sa pri rozhodovaní riadil princípom právnej istoty a postupoval v zhode so súčasnou judikatúrou. Najvyšší súd sa preto priklonil k názoru, že neobstojí argumentácia, podľa ktorej s ohľadom na princíp, že tam, kde existuje špeciálna právna úprava, nemožno použiť úpravu všeobecnú, a preto žalobou o ochranu vlastníckeho práva nemožno obchádzať účel a zmysel reštitučného zákonodarstva.

10. Najvyšší súd vyjadril súhlas s upustením od ústneho pojednávania ústavného súdu vo veci samej v zmysle § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

11. Vyjadrenie najvyššieho súdu zaslal ústavný súd 6. decembra 2016 právnej zástupkyňi sťažovateľa s možnosťou zaujať k nemu stanovisko.

12. V stanovisku doručenom ústavnému súdu 13. decembra 2016 právna zástupkyňa sťažovateľa uviedla, že ani najvyšší súd si nesplnil povinnosť vyplývajúcu z čl. 124 ústavy, a to chrániť ústavné práva sťažovateľa, ak nevzhliadol sťažovateľom namietané porušenie jeho ústavou zaručené právo na súdnu ochranu. Najvyšší súd popri nesprávnom posúdení otázky predvídateľnosti rozhodnutia odvolacieho súdu nevenoval pozornosť námietkam sťažovateľa týkajúcim sa vágneho odkazu na zopakovanie dôkazov a dokazovanie spred konania na okresnom súde, ktorý nemožno považovať za súčasť riadneho odôvodnenia svojho zmeňujúceho rozsudku. Odvolací súd tieto dôkazy žiadnym spôsobom nekonkretizoval a ani ich nezopakoval bez porušenia zásady priamosti vykonávania dôkazov. Prijaté skutkové závery vybočujú podľa sťažovateľa zo zásad spravodlivého procesu. Rozhodnutie odvolacieho súdu považuje sťažovateľ za prekvapivé, pretože nebol oznámený s odlišným právnym názorom odvolacieho súdu s možnosťou vyjadriť sa k nemu, pričom účastník konania má aj možnosť navrhnúť dôkazy, pokiaľ tak nemohol urobiť pred prvostupňovým súdom v dôsledku jeho chybného postupu. Z obsahu rozhodnutí všeobecných súdov však takýto postup nevyplýva a najvyšší súd taktiež nevyvrátil, že došlo k porušeniu zásady zákazu tzv. prekvapivých rozhodnutí. Zároveň vyjadrila súhlas sťažovateľa s upustením od ústneho pojednávania.

13. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami k opodstatnenosti sťažnosti dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy. Jej prerokovanie na ústnom pojednávaní – vzhľadom na povahu predmetu posúdenia, ktorá je určená povahou

namietaného porušenia práv – ústavný súd nepovažuje ani za vhodný, ani za nevyhnutný procesný prostriedok na zistenie skutočností potrebných na meritórne rozhodnutie vo veci, t. j. rozhodnutie o tom, či postupom súdu a jeho rozhodnutím bolo porušené právo na súdnu ochranu, resp. právo na spravodlivý proces a právo na právnu pomoc (I. ÚS 40/02, I. ÚS 41/03, I. ÚS 65/04).

II.

14. Ústavný súd je v súlade so svojou všeobecnou právomocou vyjadrenou v čl. 124 ústavy súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Táto právomoc spolu s právomocou podľa čl. 127 ods. 1 ústavy mu umožňuje preskúmať aj napadnuté rozhodnutia všeobecných súdov, avšak iba z hľadiska, či je, alebo nie je v súlade s ústavno-procesnými zásadami upravenými v ústave.

15. Sťažovateľ sa svojou sťažnosťou domáha vyslovenia porušenia základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj práva zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde... Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch. Podľa čl. 1 ods. 1 ústavy Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.

16. Ústavný súd vo vzťahu k čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru už judikoval, že formuláciou uvedenou v čl. 46 ods. 1 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na súdnu ochranu s právnym režimom súdnej ochrany podľa dohovoru (II. ÚS 71/97). Z uvedeného dôvodu preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (IV. ÚS 195/07).

17. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Do obsahu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom, ktorý predpisuje zákon (IV. ÚS 77/02). Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci. V prípade, že vec pripúšťa rôzny výklad, orgán aplikujúci právo je v konkrétnej veci povinný uprednostniť ústavne konformný výklad.

18. Všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia na vec sa vzťahujúcich zákonných predpisov v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno toto ani iné základné práva obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich podstaty a zmyslu. Z tohto hľadiska musí všeobecný súd pri výklade a aplikácii príslušných právnych predpisov prihliadať na spravodlivú rovnováhu pri poskytovaní ochrany uplatňovaným právam a oprávneným záujmom účastníkov konania (obdobne napr. III. ÚS 271/05, III. ÚS 78/07). Princíp spravodlivosti a požiadavka materiálnej ochrany práv sú totiž v rámci koncepcie materiálneho právneho štátu podstatnými a neopomenuteľnými atribútmi právnej ochrany (predovšetkým súdnej).

19. Ústavný súd vo svojej judikatúre opakovane zdôraznil (napr. I. ÚS 402/08), že nezávislosť rozhodovania všeobecných súdov sa uskutočňuje v ústavnom a zákonnom procesnoprávnom a hmotnoprávnom rámci. Procesnoprávny rámec predstavujú predovšetkým princípy riadneho a spravodlivého procesu, ako vyplývajú z čl. 46 a nasl. ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Jedným z týchto princípov predstavujúcich súčasť práva na riadny proces (čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 6 ods. 1 dohovoru) a vylučujúcich ľubovôľu pri

rozhodovaní je aj povinnosť súdu presvedčivo a správne vyhodnotiť dôkazy a svoje rozhodnutia náležite odôvodniť (§ 157 ods. 2 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení účinnom do 30. júna 2016, ďalej aj „OSP“ a § 220 ods. 2 a 3 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení účinnom od 1. júla 2016, ďalej len „CSP“).

20. Podstatná námietka sťažovateľa spočíva v tvrdenom zásahu do jeho základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie, ktorého sa mal najvyšší súd dopustiť tým, že na jeho skutkovú a právnu argumentáciu uplatnenú v priebehu konania a v dovolaní nereagoval ústavne konformným spôsobom, keď potvrdil rozsudok krajského súdu. Odôvodnenie rozhodnutí všeobecných súdov je častým predmetom posudzovania v rozhodovacej činnosti ústavného súdu a aj štrasburských orgánov ochrany práv, z čoho rezultuje pomerne bohatá judikatúra k jeho významu z pohľadu práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. V odôvodnení rozhodnutia všeobecný súd odpovedá na konkrétne námietky účastníka konania, keď jasne a zrozumiteľne dá odpoveď na všetky kľúčové právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. Ústavný súd pripomína, že všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania (I. ÚS 241/07). Rovnako Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) pripomenul, že súdne rozhodnutia musia v dostatočnej miere uvádzať dôvody, na ktorých sa zakladajú (García Ruiz c. Španielsku z 21. 1. 1999). Judikatúra ESLP teda nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georiadis c. Grécko z 29. 5. 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. 2. 1998). Z práva na spravodlivú súdnu ochranu vyplýva aj povinnosť súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a návrhmi na vykonanie dôkazov strán s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie (Kraska c. Švajčiarsko z 29. 4. 1993, II. ÚS 410/06).

21. Vychádzajúc z mantinelov možných zásahov ústavného súdu do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov sa ústavný súd oboznámil s tou časťou odôvodnenia rozhodnutia najvyššieho súdu, ktorá bola pre posúdenie dôvodnosti sťažnosti podstatná. Najvyšší súd najskôr poukázal na dôvody rozsudku krajského súdu, odôvodnenie dovolania sťažovateľa a vyjadrenie žalobcov, aby následne v rozhodujúcej časti odôvodnenia uviedol:

«O vadu podľa § 237 ods. 1 písm. b/ O.s.p. ide vtedy, ak ten kto vystupoval ako účastník konania, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania. Spôsobilosť byť účastníkom konania znamená spôsobilosť mať procesné práva a povinnosti, ktoré zákon účastníkovi konania priznáva alebo ukladá. Jej predpokladom je hmotnoprávna subjektivita vo význame spôsobilosti mať práva a povinnosti podľa hmotného práva. Hmotnoprávna spôsobilosť mať práva a povinnosti fyzických osôb vzniká narodením a zaniká smrťou fyzickej osoby, prípadne vyhlásením za mŕtveho. V danom prípade bol okruh účastníkov ustálený a preukázaný (porovnaj č. 1. 375 spisu), pričom z obsahu spisu je zrejmé, že uvedené bolo v rámci prvostupňového ako aj odvolacieho konania považované za nesporné, nakoľko žalovaný nikdy nenamietal stratu spôsobilosti žalobcov byť účastníkmi konania. Podľa § 107 ods. 3 O.s.p. v prípade, ak ide o majetkovú vec a navrhovateľ alebo odporca zomrel, v konaní sa pokračuje s dedičmi účastníka, prípadne s tými, ktorí podľa výsledku dedičského konania prevzali právo alebo povinnosť, o ktorú v konaní ide, a to len čo sa skončí konanie o dedičstve, ak povaha veci nepripúšťa, aby sa v konaní pokračovalo skôr. Z uvedeného zákonného ustanovenia preto vyplýva, že nie je v takomto prípade potrebné rozhodovať samostatným uznesením o zmene účastníctva, ako to namieta dovolateľ. Zároveň dovolací súd podotýka, že z obsahu spisu nevyplýva, že by v čase rozhodovania odvolacieho súdu niektorý zo žalobcov stratil spôsobilosť byť účastníkom konania (napr. že by niektorý zomrel). Z obsahu dovolania však dovolaciemu súdu vyplynulo, že dovolateľ zrejme nerozlišuje medzi vecnou legitimáciou a spôsobilosťou byť účastníkom konania. Vecná legitimácia vyplýva z hmotného práva a má ju ten, kto je podľa hmotného práva nositeľom uplatneného práva alebo povinnosti. Či je účastník konania vecne legitimovaný (aktívne alebo pasívne), ukáže sa až v konečnom rozhodnutí vo veci. Na rozdiel od toho, spôsobilosť byť účastníkom konania (civilnoprocesnú subjektivitu) má ten, kto má spôsobilosť mať práva a povinnosti; inak len ten, komu ju zákon priznáva (§ 19 O.s.p.).

Ustanovenie § 19 O.s.p. sa odvoláva na hmotné právo. Teda od procesnej spôsobilosti (oprávnenia byť účastníkom konania) treba odlišiť vecnú legitimitáciu, ktorá predstavuje hmotnoprávny vzťah účastníka konania k prejednávanej veci, a má ju iba ten, kto je subjektom hmotného práva, o ktorom sa v konaní rozhoduje. Preto dovolací súd konštatuje, že žalobcovia majú spôsobilosť byť účastníkmi konania a predmetná námietka žalovaného je z toho dôvodu neopodstatnená.

V rámci dovolateľom uplatnenej procesnej vady v zmysle § 237 ods. 1 písm. f/ O.s.p. bolo žalovaným poukázané na znemožnenie účinnej realizácie jeho procesných práv, keď odvolací súd vo veci nevykonal dokazovanie v súlade s § 213 ods. 3 a 4 O.s.p. a napriek tomu došiel k skutkovým zisteniam odlišným od súdu prvého stupňa.

Odňatím možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.) sa rozumie taký závadný postup súdu, ktorý má za následok znemožnenie realizácie tých procesných práv účastníka konania, ktoré mu poskytuje Občiansky súdny poriadok. O procesnú vadu v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. ide vtedy, ak súd v konaní postupoval v rozpore so zákonom, prípadne ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi a týmto postupom odňal účastníkovi konania jeho procesné práva.

Podľa § 213 ods. 3 O.s.p., ak má odvolací súd za to, že súd prvého stupňa došiel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, dokazovanie v potrebnom rozsahu opakuje sám.

Podľa § 213 ods. 4 O.s.p., odvolací súd môže doplniť dokazovanie vykonaním ďalších dôkazov navrhnutých účastníkom konania, ak ich nevykonal súd prvého stupňa, hoci mu ich účastník navrhol, alebo za podmienok ustanovených v § 205a.

Podľa § 213 ods. 1 O.s.p. je odvolací súd viazaný skutkovým stavom, tak ako ho zistil súd prvého stupňa s výnimkami ustanovenými v odsekoch 2 až 7 O.s.p. V zmysle § 213 ods. 3 O.s.p. vtedy, keď má odvolací súd za to, že súd prvého stupňa došiel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, dokazovanie v potrebnom rozsahu opakuje sám. Pri posudzovaní opodstatnenosti tejto námietky treba mať na zreteli, že (iba vtedy) ak sa odvolací súd chce odchýliť od skutkových zistení súdu prvého stupňa na základe bezprostredne pred ním vykonaných dôkazov, musí dokazovanie sám zopakovať a zadovážiť si tak rovnocenný podklad pre odlišné hodnotenie dôkazov v zmysle § 132 O.s.p. Pokiaľ tak nepostupuje, koná procesne nesprávne. Dovolací súd z obsahu spisu ako

aj obsahu odôvodnenia rozhodnutia odvolania nezistil, že by sa odvolací súd odchýlil od skutkových zistení súdu prvého stupňa. Odvolací súd konštatoval skutkový stav zistený súdom prvého stupňa a na tom základe vyslovil svoje právne hodnotenie. Zároveň dovolateľ nijako bližšie nekonkretizoval, ako alebo v čom konkrétne sa mal odvolací súd odchýliť ohľadne skutkových zistení súdu prvého stupňa. Z toho dôvodu preto nemohol dovolací súd relevantne reagovať na tieto námietky dovolateľa, nakoľko sám žiadne odchýlenie od skutkových zistení súdu prvého stupňa nezistil. Preto dovolací súd uzatvára, že taktiež nie je dôvodná námietka dovolateľa, že konanie pred súdmi nižších stupňov bolo postihnuté procesnou vadou (porušenie § 213 ods. 3 a 4 O.s.p.), znemožňujúcou žalovanému realizáciu jeho procesných práv.

Žalovaný ďalej vytykal odvolaciemu súdu, že nedostatočne odôvodnil svoje rozhodnutie, pričom toto jeho rozhodnutie nedáva jasnú a zrozumiteľnú odpoveď na všetky právne a skutkovo relevantné otázky, je nekonzistentné a nepreskúmateľné.

V zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej „dohovor“), každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom.

Do práva na spravodlivý proces však nepatrí právo účastníka konania, aby všeobecný súd sa stotožnil s jeho právnymi názormi, návrhmi a hodnotením dôkazov. Právo na spravodlivý súdny proces neznamená ani právo na to, aby bol účastník konania pred všeobecným súdom úspešný, teda aby bolo rozhodnuté v súlade s jeho požiadavkami a právnymi názormi. Do obsahu základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej „ústava“) a práva na spravodlivý proces podľa cit. čl. 6 ods. 1 dohovoru nepatrí ani právo účastníka konania vyjadrovať sa k spôsobu hodnotenia ním navrhnutých dôkazov súdom, prípadne sa dožadovať ním navrhnutého spôsobu hodnotenia vykonaných dôkazov, resp. toho, aby súdy preberali alebo sa riadili výkladom všeobecných záväzných právnych predpisov, ktorý predkladá účastník konania.

V danom prípade odvolací súd v odôvodnení rozsudku stručne opísal rozhodnutie súdu prvého stupňa, ako vykonal dokazovanie, aké z neho vyvodil právne závery a aké boli dôvody jeho rozhodnutia. Poukázal na odvolanie žalobcov, na dôvody uvádzané v ich odvolaní a taktiež na vyjadrenie žalovaného k odvolaniu žalobcov. Odvolací súd

konštatoval vo veci zistený skutkový stav (ktorý už zistil súd prvého stupňa) a pristúpil k právnemu posúdeniu prejednávanej veci.

Vychádzajúc z doposiaľ uvedeného dovolací súd konštatuje, že v žiadnom prípade nemožno považovať za inú vadu konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. to, že odvolací súd neodôvodnil svoje rozhodnutie podľa predstáv žalovaného. Rozhodnutie súdu nemusí byť totožné s očakávaniami a predstavami účastníka konania, ale musí spĺňať parametre (limity) zákonného rozhodnutia (§ 157 ods. 2) a účastníkovi musí dať odpoveď na podstatné (zásadné), avšak nie všetky otázky a námietky spochybňujúce závery ním namietaného rozhodnutia v závažných a samotné rozhodnutie ovplyvňujúcich súvislostiach.

Najvyšší súd Slovenskej republiky po preskúmaní veci preto dospel k záveru, že v odôvodnení napadnutého rozhodnutia odvolací súd zrozumiteľným spôsobom uviedol dôvody, pre ktoré rozhodnutie súdu prvého stupňa zmenil. Jeho rozhodnutie nemožno považovať za svojvoľné, zjavne neodôvodnené, resp. ústavne nekonformné, pretože odvolací súd sa pri výklade a aplikácii zákonných predpisov neodchýlil od znenia príslušných ustanovení a nepoprel ich účel a význam. Ako vyplýva aj z judikatúry ústavného súdu, iba skutočnosť, že dovolateľ sa s právnym názorom všeobecného súdu nestotožňuje, nemôže viesť k záveru o nepreskúmateľnosti, zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti rozhodnutia odvolacieho súdu.

Z obsahu dovolania žalovaného vyplýva, že tento ako dovolací dôvod uplatňuje § 241 ods. 2 písm. d O.s.p., t. j. nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom.

Nesprávnym právnym posúdením veci je v zmysle § 241 ods. 2 písm. d O.s.p. omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. O mylnú aplikáciu právnych predpisov ide vtedy, ak súd použil iný právny predpis, ako mal správne použiť, alebo aplikoval síce správny právny predpis, ale nesprávne ho vyložil. O takýto prípad sa v preskúmvanej veci nejedná.

Dovolateľ v podstate vyčítal odvolaciemu súdu nesprávne právne posúdenie, resp. interpretáciu reštitučných predpisov (konkrétne najmä zákona č. 128/1946 Zb. v znení neskorších noviel) vo vzťahu k všeobecnej úprave ochrany vlastníckeho práva.

Odvolací súd vo svojom rozhodnutí zastáva názor, podľa ktorého zánik práva oprávnenej osoby podľa zákona č. 87/1991 Zb. márnym uplynutím lehoty ustanovenej v § 5 ods. 4 citovaného zákona neznamená aj zánik jej vlastníckeho práva v situácii, keď povinnej

osobe na rozdiel od oprávnenej osoby nesvedčí žiaden nadobúdaci titul k nehnuteľnostiam. Došlo by k popretiu základného práva na vlastníctvo tak ako jej to garantované v článku 20 ods. 1 Ústavy a článku 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „Listina“) na majetok podľa článku 1 dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Z ustanovenia § 5 ods. 4 zákona č. 87/1991 Zb. vyplýva, že neuplatnením práva v lehote právo zanikne. Vzťahuje sa na zánik reštitučného nároku ustanoveného zákonom č. 87/1991 Zb., avšak nie na zánik práva vlastníckeho garantovaného Občianskym zákonníkom, Ústavou a Listinou. Účelom reštitučného zákona nebolo stanoviť zákaz dosiahnutia revízie krokov štátu urobených v rozhodnom období márnym uplynutím lehoty na uplatnenie reštitučného nároku. Reštitučné predpisy nevychádzali z domnienky, že vlastnícke právo prešlo na štát v rozhodnom období aj v prípade neexistencie titulu pre jeho nadobudnutie, ale iba z toho, že v tomto zmysle bol vykonaný zápis vlastníctva v prospech štátu v evidencii nehnuteľností (porovnaj nález ÚS SR III. ÚS 16/2012).

Odvolací súd v ďalšom citoval ustálenú judikatúru ústavného a najvyššieho súdu (sp. zn. III. ÚS 102/04, III. ÚS 178/06, II. ÚS 231/09, II. ÚS 249/2011, II. ÚS. 468/2012, sp. zn. 3 Cdo 205/2009), ako aj nálezy Ústavného súdu Českej republiky (III. ÚS 74/94, II. ÚS 79/94, IV. ÚS 6/95), pričom rešpektujúc uvedenú judikatúru a súdnu prax, nenašiel odvolací súd v prejednávanej veci dôvod na odklon od vyššie uvedeného.

K stretu špeciálnej reštitučnej právnej úpravy a všeobecnej právnej úpravy sa Najvyšší súd Slovenskej republiky vyjadril už v rozhodnutí sp. zn. 4 Cdo 130/2007 (inak vychádzajúcim zo stanoviska pléna Ústavného súdu Českej republiky sp.zn. PL. ÚS 21/05 k tejto otázke), a tiež v rozhodnutí sp.zn. 6 Cdo 71/2011, 6 Cdo 67/2012, 1 Cdo 186/2013. V týchto rozhodnutiach svoj právny záver o nemožnosti domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov, a to ani formou určenia vlastníckeho práva, podmienil možnosťou domáhať sa ochrany postupom podľa reštitučného predpisu ako špeciálneho, teda danosťou reštitučného nároku v zmysle možnosti úspešne žiadať o vydanie veci podľa reštitučného predpisu. Vyslovil názor, že pokiaľ táto podmienka splnená nie je, zostáva zachovaná možnosť domáhať sa ochrany vlastníckeho práva (ktoré subjekt tohto práva okupáciou veci štátom nestratil) podľa všeobecných predpisov, a to aj žalobou o určenie vlastníckeho práva. Určovacou žalobou sa v takomto prípade neobchádza zmysel a účel

reštitučného zákonodarstva (reštitučné predpisy a všeobecné predpisy si za tejto situácie nekonkurujú), preto ju ako prostriedok ochrany práva nemožno vylúčiť.

Dovolací súd ďalej uvádza, že v zmysle vyššie uvedeného aj tvrdenia dovolateľa o nedostatku naliehavého právneho záujmu žalobcov na požadovanom určení z dôvodu ich nemožnosti domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa všeobecnej právnej úpravy, t. j. podľa Občianskeho zákonníka, preto nie sú dôvodné a správne. Nedostatok naliehavého právneho záujmu na určovacej žalobe nemožno vyvodiť zo skutočnosti, že žalobcovia sa mohli domáhať ochrany svojho práva postupom podľa zák. č. 87/1991 Zb., teda podľa reštitučného predpisu, pretože pokiaľ štát disponoval s ich nehnuteľnosťami bez právneho dôvodu, bol daný reštitučný dôvod v zmysle tohto zákona. Pokiaľ tak neurobili, bola tým vylúčená možnosť domáhať sa ochrany práva určovacou žalobou podľa všeobecných predpisov. V prípade okupácie vecí štátom, ak nie je daná možnosť domáhať sa vydania veci podľa reštitučných predpisov (napr. preto, že vlastník nespĺňal podmienky oprávnenej osoby), je určovacia žaloba jedinou možnosťou reálnej ochrany vlastníckeho práva. Otázka naliehavého právneho záujmu na takejto žalobe je preto závislá na posúdení konkrétnych okolností každej jednotlivkej veci. Na tomto názore dovolací súd zotrváva aj v predmetnej veci.

Dovolací súd preto uzatvára, že právne posúdenie veci odvolacím súdom bolo správne, keď ustálil, že k zabratiu majetku žalobcov došlo v roku 1957 bez právneho dôvodu, na základe čoho je opodstatnená aj zákonná premisa, že žalobcovia nestratili svoje vlastnícke právo k nehnuteľnostiam, a preto sa môžu domáhať jeho ochrany.»

22. Ústavný súd v postoji k odôvodneniu súdneho rozhodnutia ako integrálneho prvku základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nevytvoril vlastnú originálnu koncepciu, ale prevzal koncepciu z case-law Európskeho súdu pre ľudské práva. Potvrďuje to výslovný odkaz na rozsudok Garcia Ruiz proti Španielsku z 21. 1. 1999, bod 26 v rozhodnutí ústavného súdu vo veci sp. zn. I. ÚS 230/04, aj skôr vyslovené názory v case-law Európskeho súdu pre ľudské práva v rade konaní (napr. H. v. Belgium. séria A, 1987, č. 127-B, s. 35, bod 53; Van de Hurk v. the Netherlands. séria A, č. 288, 1994, s. 20, bod 61 atď.). Otázku, či súd splnil svoju povinnosť odôvodniť rozhodnutie vyplývajúcu z čl. 6 dohovoru, možno posúdiť len so zreteľom na okolnosti

daného prípadu (Ruiz Torija v. Spain. séria A, 1994, č. 303-A, s. 12, bod 29). Podstatnou požiadavkou na súdne rozhodnutie súladné s čl. 6 ods. 1 dohovoru je, aby súd riadne odôvodnil argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci (Case of Hiro Balani, séria A, 1994, č. 303-B; zhodne Georgiadis v. Greece, rozsudok z 29. 5. 1997. Rep. 1997-III, fasc. 38). „Účelom odôvodneného rozhodnutia je dať stranám najavo, že boli vypočuté.“ (Case of Suominen v. Finland, bod 37) „Jednou z požiadaviek čl. 6 dohovoru na vnútroštátne súdy je, aby sa zaoberali najdôležitejšími argumentmi vznesenými účastníkmi konania a aby uviedli dôvody na prijatie alebo odmietnutie týchto argumentov. Hoci rozsah, v ktorom sú súdy povinné uviesť dôvody, sa môže meniť v závislosti od okolností prípadu, opomenutie zaoberať sa podstatnými argumentmi alebo zjavne svojvoľné (arbitrárne) zaoberanie sa takými argumentmi je nezlučiteľné s ideou spravodlivého procesu.“ (Vetrenko v. Moldova, rozsudok z 18. 5. 2010 k sťažnosti č. 36552/02).

23. Európsky súd pre ľudské práva a zhodne aj ústavný súd kladie nároky na kvalitu odôvodnenia, ale v rozsahu skutkových okolností a právnych argumentov, ktoré sú podstatné pre meritum sporu. Rozsah odôvodnenia predurčuje povaha veci. V jednoduchom spore stačí jednoduché odôvodnenie. Európsky súd pre ľudské práva zdôrazňuje, že argumenty týkajúce sa práv a slobôd vyplývajúcich z dohovoru sú veľmi významné argumenty, ktoré vnútroštátne súdy nesmú opomenúť a musia sa s nimi vyrovnáť (Wagner and J.M.W.L. v. Luxembourg, rozsudok z 28. 6. 2007 k sťažnosti č. 76240/01).

24. Ústavný súd tiež viackrát uviedol, že povinnosťou všeobecného súdu je uviesť v rozhodnutí dostatočné a relevantné dôvody, na ktorých rozhodnutie založil. „Dostatočnosť a relevantnosť týchto dôvodov sa musí týkať tak skutkovej, ako i právnej stránky rozhodnutia (napr. m. m. III. ÚS 328/05, III. ÚS 116/06).“ (IV. ÚS 57/2014). Ústavný súd vo viacerých rozhodnutiach bližšie konkretizoval, že „Vyrovnáť sa“ s argumentom účastníka konania teda znamená uviesť dôvody na prijatie alebo odmietnutie týchto argumentov. Ak súd argument odmietne, musí ho v odôvodnení rozhodnutia buď vyvrátiť, alebo spochybníť, prípadne vysvetliť, z akého dôvodu uvedený argument nie je právne relevantný v okolnostiach prípadu. Nestačí, ak súd na argument účastníka konania zareaguje, ale vyrovná sa s ním nedostatočne, „stručným konštatovaním“. Inak povedané,

nestačí formálne zaobranie sa námietkou účastníka konania. Súd sa s argumentom musí vyrovnáť dostatočne. Ak argument odmietne, musí dostatočným spôsobom uviesť, z akého dôvodu (prečo) argument pokladá za nesprávny. Argumenty súdu uvedené pre odmietnutie argumentov účastníka konania musia byť jasné, zrozumiteľné, dostatočne konkrétne, aby naozaj vyvracali alebo spochybňovali argumenty účastníka konania.

25. Za arbitrárne zaobranie sa argumentmi možno označiť všeobecné konštatovanie súdu, že argumenty účastníka sú nesprávne alebo irelevantné, ak súd vôbec nevysvetlí alebo iba nedostatočne vysvetlí, prečo ich považuje za nesprávne alebo irelevantné. Čím dôkladnejšia a podrobnejšia je argumentácia účastníka konania, tým dôkladnejšia musí byť aj argumentácia súdu, ktorou predložené argumenty spochybňuje alebo vyvracia.

26. Vychádzajúc z námietok sťažovateľa uvedených v bodoch 3 až 7 tohto nálezu a vyjadrenia najvyššieho súdu ústavný súd konštatuje, že sťažnosť sťažovateľa namietajúceho porušenie jeho základného práva podľa ústavy a práva podľa dohovoru napadnutým rozhodnutím najvyššieho súdu je opodstatnená a dôvodná, pretože jeho právne závery sú z pohľadu ústavného prieskumu spochybniteľné, neúplné, ale tiež nepresvedčivé a prima facie, preto nemôžu v právnom štáte z ústavnoprávneho pohľadu obstať.

27. Ako ústavný súd zo sťažnosti a spisu okresného súdu zistil, najvyšší súd vôbec nereagoval na podstatné argumenty sťažovateľa, predmetom ktorých bola námietka proti zmeňujúcemu odvolaciemu rozhodnutiu, že žalobcovia nenapadli výrokovú časť rozsudku okresného súdu z 28. septembra 2011, ktorým čiastočne vyhovel žalobe (výrok I) a vo zvyšnej časti bola žaloba právoplatne zamietnutá, pretože proti tejto výrokovej časti odvolanie nesmerovalo. Napriek tomu odvolací súd zrušil rozsudok okresného súdu v celom rozsahu, pričom bol viazaný rozsahom a dôvodmi odvolania (§ 212 ods. 1 OSP). Taktiež sa nevysporiadal so skutočnosťou, že včasnému uplatneniu reštitučného nároku žalobcom nebránila žiadna objektívna skutočnosť. V tejto súvislosti namietané všeobecné súdy bez ďalšieho akceptovali časť judikatúry „v prospech“ ich záverov, ale nijako nereagovali na inú judikatúru či teoretickoprávnu doktrínu, ktoré uvedené prístupy nerešpektovania „lex specialis“ k „lex generalis“ odmietajú a poukazujú na prípadné všeobecné riziká takéhoto

prístupu (pozri napr. Milan Sudzina, „Vzťah reštitučných a vlastníckych žalôb“, *Studia Iuridica Cassoviensia*, 1/2013).

28. Najvyšší súd sa taktiež nedostatočne venoval otázke, či všetci žalobcovia reálne mali procesné práva a povinnosti v čase vyhlásenia ostatného rozsudku krajského súdu, a na túto otázku relevantného charakteru nedal dostatočne vyčerpávajúcu odpoveď. Najvyšší súd považoval okruh účastníkov konania za ustálený a preukázaný s poukazom na listinu č. 1. 375 súdneho spisu. Avšak od tohto momentu, t. j. od vyhlásenia rozsudku okresného súdu z 28. septembra 2011, nebol ďalej zo strany konajúcich súdov okruh účastníkov skúmaný, hoci tak má konajúci súd zisťovať z úradnej povinnosti, pretože ide o jednu z podmienok konania (§ 103 v spojení s § 107 ods. 1 a 3 OSP), na ktorú splnenie je konajúci súd povinný prihliadať kedykoľvek v priebehu konania. Najvyšší súd pritom vo svojom odôvodnení uviedol, že zo strany konajúcich súdov bola predmetná otázka procesnej spôsobilosti nesporná, pretože ju sťažovateľ nenamietal. Uvedený záver však nemá oporu v zákone. Otázku procesnej spôsobilosti účastníka konania je konajúci súd povinný vyriešiť ešte pred vyhlásením rozhodnutia vo veci samej bez ohľadu na to, či túto skutočnosť namietal iný účastník konania. Najvyšší súd napokon uviedol, že mu z obsahu spisu nevyplýva, že by v čase rozhodovania odvolacieho súdu niektorý zo žalobcov stratil spôsobilosť byť účastníkom konania. Najvyšší súd však vôbec neuviedol, na základe akých písomných dokladov nachádzajúcich sa v spise dospel k takémuto záveru, ak sám uviedol vo svojom odôvodnení, že uvedená otázka bola pre konajúce súdy nesporná minimálne od vyhlásenia rozsudku okresného súdu z 28. septembra 2011, pričom odvolací súd konal a rozhodol 26. februára 2015, z čoho evidentne vyplýva, že viac ako tri roky táto otázka zo strany konajúceho súdu nebola vôbec predmetom zisťovania. Navyše zo zápisníc o pojednávaniach pred odvolacím súdom z 22. januára 2015 a 26. februára 2015 vyplýva, že pojednávania sa ani jeden zo žalobcov nezúčastnil a podobne sa nezúčastňovali ani iných pojednávaní aj vzhľadom na to, že ich dlhodobý pobyt je mimo územia Slovenskej republiky. Splnomocnenia žalobcov sú pritom spred niekoľkých rokov (1992 – 1994).

29. Najvyšší súd sa nezaoberal ani skutočnosťou, ktorú namietal sťažovateľ už v dovolaní, a to dokazovanie odvolacieho súdu, ktoré vykonal tak, ako to uviedol aj

v odôvodnení svojho rozsudku. Krajský súd napr. vyslovil názor, že držba zo strany žalobcov postačuje pre splnenie podmienok navrátenia nehnuteľnosti do ich vlastníctva. Uvedený skutkový záver krajského súdu však v súdnom spise nie je nijako relevantne obsiahnutý, teda dôkaz o tom, že predmetnú nehnuteľnosť mali v držbe všetci žalobcovia. Najvyšší súd nedal presvedčivú odpoveď na to, či sa krajský súd neodchýlil aj od skutkových záverov prvostupňového súdu, a vo veci vychádzal z nových zistení a záverov, ktoré však dostatočne nevysvetlil, ani sa nevysporiadal s dôvodmi, pre ktoré sa odchýlil od opačného záveru prvostupňového súdu.

30. V zmysle § 213 ods. 2 OSP platného a účinného v čase rozhodovania krajského súdu ak je odvolací súd toho názoru, že sa na vec vzťahuje ustanovenie právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní veci nebolo použité a je pre rozhodnutie veci rozhodujúce, vyzve účastníkov konania, aby sa k možnému použitiu tohto ustanovenia vyjadrili.

31. V dikcii citovaného ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku (súčasnosti je jeho obsah premietnutý do § 382 CSP, pozn.) je teda predpísaný postup odvolacieho súdu v prípade, ak sa domnieva, že nárok, ktorý je predmetom konania, treba posúdiť podľa iného ustanovenia právneho predpisu, ako ho posúdil súd prvého stupňa.

32. Citovaným ustanovením § 213 ods. 2 OSP sa malo v praxi zabrániť vydávaniu prekvapivých rozhodnutí, keďže Občiansky súdny poriadok bol postavený na zásade predvídateľnosti rozhodnutí súdu, ktorým by predchádzal predvídateľný postup pri konaní a rozhodovaní. Zmyslom citovanej právnej úpravy bolo a stále aj je predchádzanie „prekvapeniu“ účastníkov konania v prípade možného iného právneho posúdenia veci odvolacím súdom bez toho, aby im bolo umožnené vyjadriť sa k použitiu iného ustanovenia všeobecne záväzného právneho predpisu, ktoré pri doterajšom rozhodovaní veci nebolo použité a je pre rozhodnutie veci rozhodujúce.

33. Ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre definoval tzv. prekvapivé rozhodnutie, o ktoré ide predovšetkým vtedy, ak odvolací súd založí svoje rozhodnutie vo veci na iných zásadne odlišných právnych záveroch ako súd prvého stupňa, pričom zároveň odvolací súd účastníkovi konania neumožní vyjadriť sa k jeho iným (odlišným) právnym záverom, teda účastník konania nemá možnosť právne argumentovať, prípadne predkladať nové dôkazy, ktoré sa z hľadiska doterajších právnych záverov súdu prvého stupňa nejavili ako významné (m. m. II. ÚS 407/2016).

34. So zreteľom na výsledky konania pred prvostupňovým súdom, ktorý žalobu rozsudkom z 3. októbra 2013 zamietol, bolo legitímne očakávanie sťažovateľa, že v odvolacom konaní budú prerokovávané len tie otázky, ktoré viedli okresný súd k nepriznaniu nároku žalobcov v celom rozsahu.

35. Na tomto základe ústavný súd konštatuje, že ak krajský súd ako odvolací súd založil svoje rozhodnutie sp. zn. 21 Co 79/2014 z 26. februára 2015 „nečakane“ na iných právnych záveroch než súd prvého stupňa, tak sťažovateľovi odňal právo namietať správnosť (novo zaujatého) právneho názoru súdu vyššieho stupňa. Ústavný súd predovšetkým poukazuje na skutočnosť, že odvolací súd predtým zaviazal okresný súd, aby doplnil dokazovanie a zabezpečil dôkaz – výmer MNV Bardejov zn. OMH -463-1/ž. Keďže sa mu dôkaz nepodarilo zabezpečiť a nemal tak preukázaný nárok žalobcov, ich žalobu zamietol. Následne krajský súd bez tohto dôkazu, ktorý sám prikázal okresnému súdu zabezpečiť, rozhodol o nároku žalobcov tak, že zmenil prvostupňové zamietajúce rozhodnutie a priznal im ich nárok s odôvodnením, že opačný záver by bol príliš formalistický. V odôvodnení krajský súd zároveň poukazuje aj na dôkaz – výmer MNV Bardejov zn. OMH -463-1/ž, ktorý sa nepodarilo okresnému súdu získať, ale krajský súd ho zahrnul medzi dôkazy, z ktorých vychádzal pri rozhodovaní, akoby bol súčasťou spisu a mal preukazovať, že sa ním poznamenala domová správa [REDACTED] (časť II, bod 4 odôvodnenia rozsudku krajského súdu sp. zn. 21 Co 79/2014 z 26. februára 2015).

36. Ústavný súd konštatuje, že rozhodnutie najvyššieho súdu nespĺňalo ústavné kritériá jasnosti, jednoznačnosti a dostatočnosti dôvodov, na ktorých bolo založené, ústavný

súd preto rozhodol, že v posudzovanej veci ním došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

37. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Vzhľadom na to, že ústavný súd dospel k záveru o porušení základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu, ako aj jeho práva na spravodlivé súdne konanie, zrušil napadnutý rozsudok najvyššieho súdu a vec mu podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto nálezu). Po vrátení veci na ďalšie konanie bude povinnosťou najvyššieho súdu postupovať podľa právneho názoru ústavného súdu a reagovať na kľúčové námietky sťažovateľa uvedené v sťažnosti.

38. Sťažovateľ tiež namieta, že rozsudkom najvyššieho súdu došlo v spojení s porušením základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru aj k porušeniu čl. 1 ods. 1 ústavy. Ústavný súd vo svojej judikatúre už viackrát vylovil, že čl. 1 ods. 1 ústavy má charakter všeobecného ústavného princípu, ktorý sú povinné rešpektovať všetky orgány verejnej moci pri výklade a uplatňovaní ústavy, a je vždy implicitnou súčasťou rozhodovania ústavného súdu, t. j. aj jeho rozhodovania o porušovaní základných práv alebo slobôd garantovaných ústavou. Ústavný súd preto nepovažuje za potrebné vyslovovať vo výrokovej časti svojich rozhodnutí skutočnosť, že spolu s porušením niektorého základného práva došlo aj k porušeniu niektorého z ústavných princíпов – v posudzovanej princípu vyvoditeľného z čl. 1 ods. 1 ústavy.

39. V nadväznosti na uvedené ústavný súd, rešpektujúc postupy uplatňované vo svojej doterajšej judikatúre, tejto časti sťažnosti sťažovateľa nevyhovel (bod 4 výroku tohto nálezu).

III.

40. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie (podobne § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde).

41. Sťažovateľ v sťažnosti nežiadal priznať finančné zadosťučinenie, preto ústavný súd viazaný sťažnosťou o priznaní finančného zadosťučinenia nerozhodoval.

42. Podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy.

43. Sťažovateľ v petite sťažnosti navrhol priznať mu náhradu trov právneho zastúpenia v sume 545,68 € za tri úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie sťažnosti a podanie vyjadrenia) podľa ustanovení vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“).

44. Ústavný súd vzhľadom na výsledok meritórneho prerokovania sťažnosti považoval za potrebné priznať sťažovateľovi náhradu trov konania za tri úkony právnej služby poskytnutej jeho právnou zástupkyňou, a to za prevzatie a prípravu zastúpenia, ako aj za písomné podanie – sťažnosť a podanie vyjadrenia k stanovisku najvyššieho súdu.

45. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa ústavný súd vychádzal z ustanovení § 1 ods. 3, § 11 ods. 3 a § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 13 ods. 2 a § 16 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Ústavný súd konštatuje, že predmet sporu pred ústavným súdom nie je možné oceniť peniazmi. Základná sadzba odmeny (vypočítaná z priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve Slovenskej republiky zverejnenej Štatistickým úradom Slovenskej republiky) za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2016 je 143 € a hodnota režijného paušálu je 8,58 €. Podľa zoznamu daňových subjektov registrovaných pre daň z pridanej

hodnoty (ďalej len „DPH“) Finančnej správy Slovenskej republiky je advokátska kancelária subjektom registrovaným pre DPH (IČ DPH SK1029351917). Trovy konania spolu s DPH predstavujú sumu 545,68 €, ktorých náhrada bola priznaná sťažovateľovi (bod 3 výroku nálezu).

46. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

47. Uložené dočasné opatrenie podľa § 52 ods. 3 zákona o ústavnom súde zanikne najneskoršie ex lege nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu vo veci samej.

P o u č e n i e: Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok; to neplatí, ak rozhodnutím orgánu medzinárodnej organizácie zriadeného na uplatňovanie medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, vznikne Slovenskej republike povinnosť v konaní pred ústavným súdom znovu preskúmať už prijaté rozhodnutie ústavného súdu.

V Košiciach 5. decembra 2017